

Ходус Анастасія Іванівна
аспірант кафедри економіки,
Класичний приватний університет

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-392-0-15>

КЛАСИФІКАЦІЯ, ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Для здійснення класифікації податкових ризиків слід враховувати показники аналізу суб'єкта ризику, середовища, видів діяльності, часового проміжку та організаційних факторів роботи підприємства.

Можна надати загальну класифікацію податкових ризиків на підприємстві, серед яких:

- програмно-технічний податковий ризик – збій в роботі програмного забезпечення як на підприємстві так і в роботі електронних сервісів контролюючих органів;
- організаційний податковий ризик – відсутність кваліфікованого персоналу, персональної відповідальності;
- нормативно-правовий податковий ризик – зміна діючого законодавства;
- податковий ризик планування – відсутність та/або недотримання плану податкових видатків, відсутність податкового планування на підприємстві;
- іміджевий податковий ризик – наявність податкових ризиків призводить до підвищеного податкового контролю та погіршення взаємовідносин з контрагентами;
- ризик непереборної сили – можливі катастрофи, військові дії та їх наслідки.

Податкові ризики можуть мати місце в разі порушення вимог чинного законодавства, і вони можуть поділятися на наступні види:

- реєстраційний ризик. Відсутність реєстрації як суб'єкта господарювання або платника окремих податків, невідповідність реєстраційних даних, невідповідність системи оподаткування, невідповідність виду діяльності;
- ризик звітності. Неподання, несвоєчасне подання податкової звітності;
- ризик сплати. Порушення термінів, несплата, сплата не в повному обсязі податкових зобов'язань;
- ризик декларування. Арифметичні помилки у звітності, заниження податкових зобов'язань навмисні та ненавмисні;
- ризик ухилення від оподаткування. Формування, використання та розповсюдження схем ухилення від оподаткування;
- ризик податкового контролю. Посилені заходи контролю дотримання вимог чинного законодавства у зв'язку з потенційною відповідністю критеріям ризику.

Зазначено класифікація податкових ризиків розподіляється на зовнішні та внутрішні податкові ризики.

Що за терміном дії та впливом на діяльність підприємства розподіляються на короткострокові (в межах звітного періоду), тривалі (понад звітний період) та постійні (протягом господарської діяльності).

За фактом виникнення податкового ризику може бути: потенційний; реальний.

За результатом податкового ризику: некритичний; критичний;

Під час проведення ідентифікації податкових ризиків встановлюється: джерело ризику (розпізнання об'єкту або суб'єкту спричинення ризику), сфера впливу ризику (масштаб та напрямок розповсюдження податкового ризику), наслідки (регульовані, помірні, неприпустимі).

Критерії оцінки податкових ризиків передбачені Наказом Міністерства фінансів України від 02.06.2015 № 524 «Про затвердження Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків» (зі змінами) розроблена та впроваджена в промислову експлуатацію

Ризикоорієнтована система, на підставі даних якої розраховуються ризики щодо несплати платниками податків відповідних податків, платежів та обов'язкових платежів [1].

Загальна кількість ризиків, за якими формуються показники Ризикоорієнтованої системи, складає 74 ризики. До підприємств з високим ступенем ризику належать ті, за якими найчастіше відбираються платники податків до Плану-графіка, а саме:

Рис. 1. Основні ризики високого ступеню

Джерело: побудовано на підставі Наказу Міністерства фінансів України від 02.06.2015 № 524 «Про затвердження Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків» [1]

Зазначені критерії є основою для формування оцінки податкових ризиків на підприємстві. Відповідно, платник податку в ході здійснення господарської діяльності, за аналітичними розрахунками, має змогу мінімізувати податкові ризики самостійно.

Для упередження формування та розповсюдження схемного податкового кредиту по ланцюгу постачання до реального сектору економіки, на меті якого є мінімізація сплати податків з 2017 р. запроваджено «СМКОР» – автоматизована система моніторингу відповідності податкової накладної/розрахунку коригування критеріям оцінки ступеня ризиків (Постанова Кабінету Міністрів України № 117 від 21.02.2018, – що втратила чинність

11.12.2019) [2]. На заміну якої прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. «Про затвердження порядків з питань зупинення податкових накладних /розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних» якою затверджено критерії ризиковості операцій або критерії ризиковості платника податку на додану вартість [3].

Що передбачає автоматизований моніторинг відповідності податкової накладної/розрахунку коригування критеріям оцінки ступеня ризиків – сукупність заходів та методів, що застосовуються контролюючим органом для виявлення ознак наявності ризиків порушення норм податкового законодавства за результатами проведення автоматизованого аналізу наявної в інформаційних системах контролюючих органів податкової інформації [3].

Визначено 8 критеріїв ризиковості платника податку на додану вартість та прийнято довідник кодів податкової інформації, що стала підставою для розгляду питання про відповідність платника податку критеріям ризиковості платника податку, визначається Державною податковою службою України та затверджується відповідним наказом, який оприлюднюється на офіційному вебсайті Державної податкової служби України (що стосуються ухилення від оподаткування, санкцій Ради національної безпеки України та іншого) та 6 критеріїв ризиковості здійснення операцій.

Станом на поточну дату, саме критерії ризиковості операцій або критерії ризиковості платника податку на додану вартість є найбільш актуальними у господарській діяльності підприємств, так як прямо та безпосередньо визначають податковий ризик підприємства, спричиняють негативні наслідки у всіх сферах діяльності та впливають на виникнення ризиків порушення вимог чинного законодавства.

Водночас, зазначені критерії оцінки ризику підлягають упередженню, ідентифікації та мінімізації виникнення та наслідків податкових ризиків.

Відповідні факти виникнення критерії ризику несплати податків високого ступеню для відбору платника податків до плану-графіка проведення документальної планової перевірки за звітний (податковий) період та критерії ризиковості операцій або критерії ризиковості платника податку на додану вартість відображаються в електронному кабінеті платника податків відповідно норм чинного законодавства.

З урахуванням зазначеного, для визначення податкового ризику на підприємстві, в умовах цифровізації податкової сфери, наявна значна кількість інструментів визначених на законодавчому рівні які прокладають основу для індивідуального методу класифікації податкових ризиків відповідно специфіки платника податків.

Література:

1. Наказом Міністерства фінансів України від 02.06.2015 № 524 «Про затвердження Порядку формування плану-графіка проведення документальних планових перевірок платників податків». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-15#Text>
2. Постанова Кабінету міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 117 «Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних». Постанова втратила чинність на підставі Постанови КМ України № 1165 від 11.12.2019. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/17-2018-п#Text>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. «Про затвердження порядків з питань зупинення ПН/ПК в ЄРПН». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/165-2019-п#Text>
4. Електронний кабінет платника податків. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua>